НОВАЯ ЭРА НАУКИ И ЗНАНИЙ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
global-science-review.com
editor@global-science-review.com

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA INKLYUZIV MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH: MUAMMO, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

Farg`ona viloyati Pedagogik mahorat markazi o`qituvchisi
Qodirova Gulnoza Rahmatjon qizi
qodirovag71@gmail.com
Qodirova G.R+998905322283orcid.org0009-0000-9264-1195

Anatatsiya: Maqolada inklyuziv madaniyatning mazmuni – uning jismoniy qo'shilish emas, balki elementlarni tushuntirilgan. Bu taraqqiyotni, bu madaniyatni aynan maktabgacha yosh rivojlanishning ijtimoiylashtirish ahamiyati tahlil qilindi. Inkiv muhitni yaxshilash uchun to'siqlarni bartaraf etish uchun pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish, ota-onalar dasturlarini ishga tushirish orqali o'rnatish, o'yin va ertak terapiyasi bolalarda empatiyani tarbiyalash hamda universal dizaynga qulay to'siqsiz jismoniy va sog'lomlashtirish bo'yicha amaliy choralar va istiqbolli takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: *Inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim tashkiloti, inklyuziv madaniyat, alohida ta'lim, bag'rikenglik, empatiya, pedagogik tayyorgarlik, ota-onalar bilan hamkorlik, universal dizayn.*

Аннотация инклюзивной культуры, при этом подчеркивается, что она включает в себя реальную, физическую интеграцию. Анализируется значимость укрепления материальной базы для процесса социализации, в частности — в дошкольных образовательных учреждениях. Для совершенствования инклюзивной среды и устранения существующих барьеров в статье предлагаются практические меры и перспективные рекомендации. К ним относятся: повышение профессиональной квалификации педагогов; реализация программ для родителей; использование игровой терапии и сторителлинга (рассказывания историй) для развития

эмпатии у детей; а также применение принципов «универсального дизайна» для создания доступного пространства, свободного от барьеров.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дошкольное образовательное учреждение, инклюзивная культура, специальное образование, толерантность, эмпатия, педагогическая подготовка, сотрудничество с родителями, универсальный дизайн.

Abstract: This article explores the essence of an inclusive culture, clarifying that it entails more than mere physical integration It analyzes the significance of fostering such a culture—specifically during the preschool years—as a key component of the socialization process. To enhance the inclusive environment and overcome existing barriers, the article proposes practical measures and forward-looking recommendations. These include: improving the professional competencies of educators; implementing programs for parents; utilizing play therapy and fairy-tale therapy to cultivate empathy in children; and adopting "universal design" principles to create accessible, barrier-free physical and developmental spaces.

Keywords: Inclusive education, preschool educational organization, inclusive culture, special education, tolerance, empathy, pedagogical preparation, collaboration with parents, universal design.

Kirish

Inklyuz ta'lim – bu harakativ talab yoki ta'limdagi zamonaviy tendensiya emas, balki har bir insonning o'ziga xosligini qadrlaydi, teng huquqlilikka insonparvar jamiyatning poydevoridir. Bu jarayon erta boshlansa, uning kattaligi yuqori bo'ladi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inkuzuziv ta'lim madaniyatini rivojlantirish davlat va jamiyat oldidagi eng yuqori darajadagi etakchilardan biri hisoblanadi.

Inklyuziv ta'lim madaniyati o'zi nima?

Inklyuziv deganda alohida ta'limlanadi) ATEB bolalarni oddiygina ta'minlashga qo'shish tushuniladi. lekin, haqiqiy inklyuziya madaniyatdan boshlanadi. Inklyuziv madaniyat – bu MTTdagi barcha ishtirokchilarning (rahbariyat, tarbiyachilar, bolalar va ota-onalarning) o'zaro hurmat, mustahkamlash, empatiya va bag'rikenglikka barqaror iqtisodiy tizimidir.

Bu muhitda "biz" va "ular" degan tushuncha yo'qoladi. Har bir bola – xoh u tipik rivojlanayotgan bo‘lsin, xoh alohida yordamga muhtoj bo‘lsin – guruhning teng huquqli va qadrli a’zosi sifatida qabul qilish.

Nima uchun aynan maktabgacha ta'lim davri muhim?

Maktabgacha yosh davri inson hayotidagi eng muhim sotsializatsiya bosqichidir. Bu yoshda bolalar olamni qanday bo'lsa shundayligicha qabul qiladilar, ularda hali jamiyat va o'ziga xos stereotiplar diskriminatsion qarashlar shakllanmagan bo'ladi. Agar tipik bolalar bilan muloqotdagi bola bog'cha yoshioq ATEB bilan muloqotda o'ynab, qilib o'ssa, u hayotda nogironlik yoki o'zgachalikni tabiiy holat sifatida qabul qiladi. O'z bolalar, ATEB ham jamiyatdan tuzilmalarini qo'llab-quvvatlamaydilar.

Inklyuziv madaniyatni kuzatishdagi ijodkor

MTTlarda sog'lom inklyuziv madaniyatni rivojlantirish kompleksini talab qiladi:

Pedagoglarning tayyorgarligi va kasbiy mahorati Tarbiyachi – inklyuziv muhitning asosiy me'mori. U bolalarni birlashtirishi, hujjat o'zaro to'g'ri yo muloqotini yordami kerak. Buning uchun tarbiyachilar maxsus pedagogika va psixologiyadan o'zi bo'lishlari, balki'zlari ham har qanday stereotiplardan xoli bo'lishlari zarur. Universitet va malaka oshirish kurslarida amaliyotga yo'qotilgan inklyuzlim modullarini muhim ahamiyat kasb etadi.

Ota-onalar bilan hamkorlik Inklyuziv madaniyatni yozishdagi eng katta to'siqlardan biri – bu ota-onalarning joylari. Tipik rivojlanayotgan bolalarning ota-onalari "ATEB bola mening farzandimning rivojlanishiga ta'sir qilmaydimi?" deb cho'chishsa, ATEB orqali ota-onasi "Farzandimni kamsitishmaydimi?" degan qo'rquvda bo'ladi. MTT ma'muriyati muntazam ravishda ochiq eshiklar kunlari, treninglar va mashqlar suhbatlar orqali o'tkazish orqali bu ishlarni bartaraf etishi, ota-onalarni bir jamoaga tuzatishi kerak.

Bolalarda empatiyani tarbiyalash Bolalarga mehr-oqibat va natijani o'rgatish uchun turli xil pedagogik yordamdan yuklab olish kerak. Masalan:

Ertak terapiyasi**:** Qahramonlari o'ziga xos (masalan, ko'p taqadigan yoki yaxshi yurolmaydigan) bo'lgan ibratli ertaklarni o'qish va muhokama qilish.

O'yinlar rolli: Bolalarni bir-bir-biriga yordam beradigan undaydigan jamoaviy o'yinlarni tashkil etish.

To'siqsiz jismoniy va psixologik muhit (Universal dizayn) MTT binosi va xonalari barcha bolalar uchun qulay bo'lishi kerak (panduslar, qulay yuvinish xonalari, ko'rgazmali va taktil materiallar). Jismoniy qulaylik orqali o'zini mustaqil va ishonchli qilishiga bevosita ta'sir qiladi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv madaniyatni rivojlantirish tashkil qog'ozdagi hisobotlar bilan o'lchanmaydi. U bolalarning bir-biriga uzatgan o'yinchoqlarida, bir-birini tushunib jilmayishida va ota-onalarning tarbiyachilarga bildirgan ishonchida namoyon bo'ladi.

Bugun bog'chalarda inklyuziv madaniyatni etishtirish – ertaga ko'chalarda, ishxonalarimizda va umuman jamiyatimizda mehr-oqibatli, bir-birini qabul qila boshlagan, inson qadri baland bo'lgan xalqni yetishtirish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-o‘g‘li).

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2020-yil 13-oktabr, PQ-4860-son). *Alohida ta'lim bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berishni yanada ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida* .

"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. (2022-yil, takomillashtirilgan nashri). Maktabgacha ta'lim vazirligi. Toshkent.

Booth, T., & Ainscow, M (2011). *Inklyuzivlik indeksi: Maktablarda o'qish va ishtirokni rivojlantirish* . Inklyuziv ta'lim bo'yicha tadqiqotlar markazi (CSIE).

Nurmuxamedova, L. S. (2021). *Maktabgacha ta'lim olishda inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik va psixologiya asoslari* . Toshkent.

Qodirova, F. U. va Po‘latova, D. A. (2020). *Alohida yordamga bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish va inklyuziv ta'lim texnologiyalari* . O'quv-metodik qo'llanma. Toshkent.

YUNESKO. (1994). *Salamanka bayonoti va maxsus ehtiyojli bolalar ta'limi bo'yicha harakatlar doirasi* . Parij, Fransiya.